

RAPPORT

DOKUMENTASJON AV RISTNINGSFELTENE ELNAN I & II, GNR 461/2 og 460/104, STEINKJER KOMMUNE, NORD- TRØNDELAG FYLKESKOMMUNE

J.NR.

SAKSTITTEL Elnan I & II
PROSJEKTLEDER Eva Lindgaard

FYLKE Nord-Trøndelag
FYLKESNR. NO-17
KOMMUNE Steinkjer
KOMMUNENR. 1702
GÅRDSNAVN Elnan østre, Elnan søndre
BRUKSNAVN Elnan
GNR. BNR. 461/2, 460/104
LOKALITET Elnan I, II
KULTURMINNETYPE Ristningsfelt
ANT. VEDLEGG
ØK-KART
UTM
ID-NR. ASKELADDEN 136373, 160955

DATERING Jernalder

FOTOMAPPENR. Da_52116
KARTSKAPNR.
TILVEKSTNR.

RAPPORT VED

DATO

Petter Kåsin Einang

Petter Kåsin Einang

04.02.2013

Innhold

1. Bakgrunn for undersøkelsen	1
2. Praktisk informasjon	1
3. Elnan I	1
3.1 Gjenfinning og fremrensing	1
3.2 Kalkering	2
3.3 Figurene	3
3.4 Datering og stil	4
4. Elnan II	6
4.1 Gjenfinning og fremrensing	6
4.2 Kalkering	6
4.3 Figurene	7
4.4 Datering	7
5. 3D-skanning	7
6. Oppsummering	8
Referanser	8

1. Bakgrunn for undersøkelsen

I 2009 ble det påvist ristninger på Elnan østre gnr. 461/2 av lokalhistoriker H. Bulling. Ristningene ble verifisert av Eva Lindgaard i 2010 og en kalkering ble påbegynt. Feltet ble ikke nattlyst den gangen, og på grunn av svake huggemerker ble det funnet ønskelig å få nattlyst feltet og kalkert det på nytt. Sommeren 2012 ble det funnet ytterligere ristningsfelt, på ei hyttetomt av Elnan søndre gnr. 460/104. Ved ei nybygd hytte ønsket eierne å fjerne torv og mose foran inngangspartiet til hytta. Etter å ha fjernet dette ved hjelp av gravemaskin oppdaget de helleristninger på berget tett inntil inngangspartiet. Eierne innrapporterte funnet til Nord-Trøndelag Fylkeskommune som igjen varslet NTNU Vitenskapsmuseet. Riksantikvaren bevilget midler til å dokumentere feltene i 2012.

2. Praktisk informasjon

Undersøkelsen ble gjennomført i tidsrommet 8. – 12. oktober 2012. Det ble brukt 15 dagsverk i felt. Deltagere fra NTNU Vitenskapsmuseet var Rune Normann, feltassistent, og Petter Kåsin Einang, feltleder. I tillegg var Arve Kjersheim fra Arkfoto med som fotograf under hele undersøkelsen. I tillegg til kalkering og fotodokumentasjon ble ristningsfeltene skannet med 3D-skanner, noe Petter Kåsin Einang sto for. Etterarbeid i form av rapport, fotoetterarbeid og rentegning av kalkeringer ble også gjort av sistnevnte.

3. Elnan I

3.1 Gjenfinning og fremrensing

Siden feltet allerede hadde blitt kalkert i dagslys tidligere i år så hadde vi god beskrivelse på hvor det var, samt at Eva Lindgaard kom og viste vei den første gangen vi besøkte lokaliteten mens vi drev med feltarbeid på Hammer uken tidligere. 8. oktober 2012 begynte vi med fremrensingen av Elnan I. Fremrensingen besto av å fjerne mose og lav, samt fjerning av lauv som har falt ned på feltet i løpet av høsten. Det var veldig mye alger på feltet, som både gjorde at det var vanskelig å se ristningene og at feltet ble veldig glatt. Ved å vaske med sprit fikk vi vekk mye av algene sammen med mesteparten av mosen. Til slutt skyllet vi av feltet med vann. På grunn av jevnlig regnbyger valgte vi å henge opp en presenning over feltet, dette hindret både direkte nedbør på feltet og at lauv skulle fortsette å falle ned på det. Det var dessverre ganske mye vannsig fra toppen av feltet som vi ikke fikk stoppet helt.

*Rune Normann og
Petter Kåsin Einang
børster av løv og
våtrensers Elnan I
(Foto: Arve Kjersheim
© Riksantikvaren)*

3.2 Kalkering

Etter to dager med rensing nattlyste vi ristningene. Ristningene var knapt synlige i dagslys, men ble godt synlige under nattlysningen når lyset ble satt riktig. En erfaring vi gjorde var at halogenlys gir et mye jevnere og mykere lys til å lyssette ristninger enn LED-lys og andre hvite og skarpe lys. Av figurer fant vi to båtfigurer, en mulig stilisert hestefigur og noe krot på toppen av feltet i nærheten av hestefiguren. Vi kunne ikke finne ei skålgrop og en hestefigur lengre nede på feltet som ble kalkert på våren 2010. Vi hadde en kopi av den forrige kalkeringen med oss, men kunne ikke bekrefte de to ristningene som tidligere var registrert. Ristningene er grunt prikkhugd, hvor hvert enkelt huggemerke er synlig.

Vi kalkerte ristningene under nattlysningen, og Rune og Arve tegnet av ristningene på plast dagen etter mens Petter 3D-scannet Elnan II. Arve fotodokumenterte hele feltarbeidet, men vi tok også noen bilder selv av båt ristningene. Bildene som vi tok ble ikke så gode da ristningene er veldig vanskelige å se i dagslys.

3.3 Figurene

Figur 1.

Samling av huggemerker som utgjør en abstrakt figur som kan tolkes som en grov båtfigur. En tykk bunnlinje med en tykk oppgående linje i hver ende. I så fall en grov boksaktig båt båtfigur.

Figur 1 (Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren)

Figur 2.

To samlinger med huggemerker. Det ene utgjør en avrundet liten trekant. Den andre kan bestå av to linjer som ligger parallelt med hverandre og møtes hvor den ene avsluttes. Kan være en del av en båtfigur som enten ikke er ferdigstilt eller som er slitt bort da prikkhuggingen på dette berget er veldig grunn.

Figur 2 (Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren)

Figur 3.

Båtfigur som har store likheter med en båtfigur fra Kårstad, Stryn av H-typen (Sognnes 1987:82). Den har et helt uthugget skrog med to linjet for- og akter stavn, hvorav de innerste på hver ende er splittet i toppen. Det er tre samlinger med prikkhugginger

Figur 3 (Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren)

mellom stavnene over båten. Linjene er noe utflytende til tider, men det er mulig at det er med hensikt og at det i så fall er linjer som binder stavnene sammen i den ene enden. Sognnes (1987:82) sammenligner denne båttypen med Hjortspringbåten og gir den en typologisk datering til før-romersk jernalder.

Figur 4.

Båtfigur med uthugget skrog med likheter til en H-type båtfigur som man finner på Hammer, Steinkjer som ligger noen kilometer lengre vest på Sør-Beitstaden (Sognnes 1987:82). Den har to parallelle linjer som utgjør for- og akterstavn som buer jevnt oppover. Denne typen dateres til før-romersk jernalder ifølge Sognnes (1987:82).

Figur 4 (Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren)

Ved kalkeringen som ble foretatt våren 2010 ble det kalkert en hestefigur og ei skålgrop. Vi sjekket ut disse men avskrev dem som naturlige formasjoner i berg og på lav. Skålgropa var ikke hugd, men naturlig del av en sprekk, mens hestefiguren var utypisk i form og kun i skorpelet, altså ikke en del av berget.

3.4 Datering og stil

Båtene på denne lokaliteten er av typen Hjortspringbåt. Det gir en datering på ristningene på før-romersk jernalder (Sognnes 1987:80-81). Strandlinjedatering er ingen god metode for dette feltet da det ligger relativt høyt, ca. 55 meter over havet.

Oversiktsbilde av Elnan I med steinroys på toppen (Foto: Petter Kåsin Einang NTNU Vitenskapsmuseet)

4. Elnan II

4.1 Gjenfinning og fremrensing

Elnan II ble innrapportert sommeren 2012 av en hytteeier som hadde funnet ristninger rett utenfor inngangspartiet på sin nye hytte. Stedet var lett å finne, og siden lokaliteten hadde ligget under torv og jord inntil hytteeierne fikk bergflata rensset av i 2012, var det ikke noe behov for rensing av noe slag. Denne avrensingen ble utført med gravemaskin, noe som har gitt sine skader på berget. Ristningene er direkte berørt av disse skadene. Grunneieren varslet de rette myndighetene om funnet av ristningene og derfor har NTNU Vitenskapsmuseet anledning til å dokumentere ristningene.

Oversikt over Elnan II, ristningene ligger rett nedenfor «blomsterbeddet» (Foto: Petter Kåsin Einang, NTNU Vitenskapsmuseet)

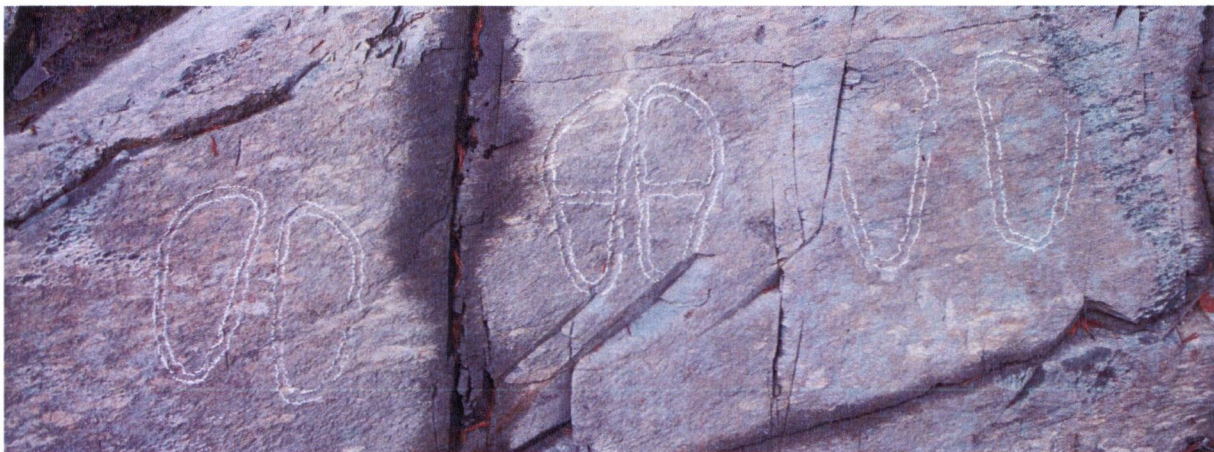
4.2 Kalkering

Ristningene ble nattlyst under gunstige forhold, det var tørt og rent på berget. Grunneier med familie var også til stede og syntes det var meget spennende å se ristningene bli så tydelige som de ble ved å lyse dem opp fra siden. Vi fant ingen flere ristninger enn vi hadde sett på dagtid, tre par fotsåler med forskjellig tydelighet. Det ene paret er godt synlig i vanlig lys,

mens de to andre er noe mer uklare hvorav det siste er veldig svakt synlig. Vi krittet opp figurene og de omkringliggende sprekkene og skadene før vi tegnet dem over på plast. Det ble også tatt bilder, både av NTNU Vitenskapsmuseet og av Arve Kjersheim.

4.3 Figurene

Tre fotsålepar, dvs. seks fotsåler, ble funnet på Elnan II. De er alle i realistisk størrelse. På det ene paret var det mulig å påvise en tverrgående huggelinje, altså snorbånd.

Fotsålene på Elnan II (Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren)

4.4 Datering

Fotsåler er typisk for bronsealderristninger. Malmer legger fotsåleristningene til eldre bronsealder, periode II og III, mens Marstrander mener de fleste fotsålefigurene må tilhøre yngre bronsealder da de gjerne opptrer sammen med stil A og B (Sognnes 1987:84).

5. 3D-skanning

Resultatet av 3D-skanningen gjort denne uken ble mislykket. Dette på grunn av menneskelig feil ved å ha byttet om X og Y koordinater ved inntasting. Lokalitetene ble skannet på nytt i november, av Petter Kåsin Einang. Nøyaktigheten til totalstasjonen som ble benyttet til å skanne feltene, en Topcon QS3, er ikke bra nok til å skanne selve ristningene. Den er kun god nok til å skanne selve bergflata for å lage en enkel 3D-modell av den.

Bildeserie av flere prosesser man må igjennom for å kunne 3D-skannet en bergflate (Foto: Arve Kjersheim © Riksantikvaren)

6. Oppsummering

Undersøkelsen og dokumentasjonen ble gjennomført som planlagt. Bildene som fotograf Arve Kjersheim ved ArkFoto har tatt er redigert og pusset og oversendt NTNU Vitenskapsmuseet.

Referanser

Bakka, E. (1988). Helleristningane på Hammer i Beitstad, Steinkjer, Nord-Trøndelag. Granskingar i 1977 og 1981. *UNIT Vitenskapsmuseet rapport arkeol. serie 1988-7*. 1-27

Sognnes, K. (1987). Bergkunsten i Stjørdal 2. Typologi og kronologi i Nedre Stjørdal. *Gunneria* 56. 1-112